

УДК 657:477

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.2.9>

К.І. КУЗЬМІНСЬКА

Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: 0000-0001-5795-9704

О.М. ЧАБАНЮК

Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: 0000-0003-0884-3515

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ, ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

У статті розглянуті особливості управлінського обліку, що охоплює систему управління підприємством в цілому, включаючи стратегічний менеджмент, продуктивну оцінку компанії та її підрозділів, контроль та планування діяльності. Звернено увагу на те, що система створюється за рішенням адміністрації підприємства та передбачає збирання та групування як фінансової, так і нефінансової інформації, забезпечує оцінку показників фінансово-господарської діяльності та показників стратегічного розвитку. З метою удосконалення системи управління виділено роль облікової політики в організації бухгалтерського та управлінського обліку. Вона включає в себе декілька блоків, які повинні бути конкретизовані і представлені у технологічних і структурних аспектах. При цьому застосування системного підходу дає можливість максимально оптимізувати здійснення облікових процедур.

Висвітлено теоретичні аспекти системи управлінського обліку, яка призначена для надання керівникам підприємства інформації та дозволяє управляти та координувати бізнес-процеси. Зокрема виділено основні етапи облікового процесу (перший етап - організація первинного обліку, групування, систематизацію інформації про витрати, доходи та фінансові результати, другий етап – поточний облік та заключний етап) в розрізі яких формується інформація для внутрішніх користувачів. способи. Досліджено та охарактеризовано системи організації обліку витрат, які відповідають французькій, англосаксонській, східноєвропейській та вітчизняній системам рахівництва. На підприємствах досліджуваної галузі для обліку витрат, доходів та фінансових результатів доцільним запропоновано застосування інтегрованого плану рахунків, спільного як для фінансового, так і для управлінського обліку.

Звернено увагу на особливості функціонування системи управлінського обліку на підприємствах торговельно-розважального комплексу, яка встановлена у тісному взаємозв'язку і охоплює всі рівні організаційної структури управління. Так виробничий процес підприємств можна поділити на процеси (послуги харчування; послуги з виготовлення кулінарної продукції та кондитерських виробів; послуги з організації споживання і обслуговування клієнтів; послуги з організації дозвілля; інформаційно-консультативні послуги) кожний з яких є окремим об'єктом обліку витрат та доходів.

Ключові слова: управлінський облік, прибуток, підприємства торговельно-розважальні підприємства, аналіз, стратегічне управління, організація бухгалтерського обліку.

Е.И. КУЗЬМИНСКАЯ

Львовский торгово-экономический университет
ORCID: 0000-0001-5795-9704

О.М. ЧАБАНЮК

Львовский торгово-экономический университет
ORCID: 0000-0003-0884-3515

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА РАСХОДОВ, ДОХОДОВ И ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВО-РАЗВЛЕКАТЕЛЬНОМ КОМПЛЕКСЕ

В статье рассмотрены особенности управленческого учета, который охватывает систему управления предприятием в целом, включая стратегический менеджмент, продуктивную оценку компании и ее подразделений, контроль и планирование деятельности. Обращено внимание на то, что система создается по решению администрации предприятия и предусматривает сбор и группировку как финансовой, так и нефинансовой информации, обеспечивает оценку показателей финансово-хозяйственной деятельности, показателей стратегического развития. С целью совершенствования системы управления выделено роль учетной политики в организации бухгалтерского и управленческого учета. Она включает в себя несколько блоков, которые должны быть конкретизированы и

представлены в технологических и структурных аспектах. При этом применение системного подхода дает возможность максимально оптимизировать осуществление учетных процедур.

Освещены теоретические аспекты системы управленческого учета, которая предназначена для предоставления руководителям предприятия информации позволяющей управлять и координировать бизнес-процессы. В частности выделены основные этапы учетного процесса (первый этап - организация первичного учета, группировки, систематизацию информации о расходах, доходах и финансовых результатах, второй этап - текущий учет и заключительный этап) в разрезе которых формируется информация для внутренних пользователей. Исследованы и охарактеризованы системы организации учета затрат, которые соответствуют французской, англосаксонской, восточноевропейской и отечественной систем счетоводства. На предприятиях исследуемой области для учета расходов, доходов и финансовых результатов целесообразным предложено применение интегрированного плана счетов, общего как для финансового, так и для управленческого учета.

Обращено внимание на особенности функционирования системы управленческого учета на предприятиях торгово-развлекательного комплекса, которая формируется в тесной связи и охватывает все уровни организационной структуры управления. Так производственный процесс предприятий можно разделить на процессы (услуги питания, услуги по изготовлению кулинарной продукции и кондитерских изделий, услуги по организации потребления и обслуживания клиентов, услуги по организации досуга, информационно-консультативные услуги) каждый из которых является отдельным объектом учета затрат и доходов.

Ключевые слова: управленческий учет, прибыль, торгово-развлекательные предприятия, анализ, стратегический менеджмент, организация бухгалтерского учета.

K.I. KUZMINSKA

Lviv University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0001-5795-9704

O.M. SHABANIUK

Lviv University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0003-0884-3515

MAIN APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF COSTS, INCOME AND FINANCIAL RESULTS OF THE ENTERPRISES OF THE TRADE AND ENTERTAINMENT COMPLEX

This paper aims to examine effective management of enterprise in emerging markets. We present a research logical and structural model of management accounting organization at the enterprises. The results obtained from the study provide further development of scientific and practical research of the system organization of the cost accounting management of each of its elements system of management. At present the enterprises in different industries require adequate information support to effectively manage their activities. At the sametime it is very important to organize the management accounting that provides managers of various levels of management with timely and analytical information about the costs, on the basis of which it is possible to make decisions that will have beneficial effect on the financial and operating activities. The article deals with management accounting which covers the enterprise management system as a whole, including strategic management, performance appraisal of the company, its divisions, and control and planning of the activities.

Attention applies on that basis of process of management an enterprise is an acceptance management decisions, under that understand the choice of the most advantageous variant of actions. Attention is drawn to the system is created by decision of the Enterprise Administration and involves gathering and grouping of both financial and non-financial information, provides an assessment of the indicators of financial and economic activities and strategic development indicators.

Marked, that every management decision has the certain result, that is why the aim of administrative activity is a search of methods, models, facilities and instruments of making decision, that would assist the achievement of optimal result at circumstances. The choice of methods depends on character and maintenance of problem, terms and money that is given for her study. In practice often apply the methods of economic analysis and prognostication. They are applied for the objective estimation of current status of enterprises of restaurant. The theoretical aspects of the management accounting system which designed to provide managers of enterprise with information and enables to manage and coordinate business processes.

Keywords: management accounting, profit, restaurant enterprises, analysis, strategic management, organization of accounting.

Постановка проблеми

Система управління підприємством основана на використанні сучасних форм, методів і принципів, що є передумовою до формування неупередженої, повної, своєчасної, зрозумілої та корисної

інформації про діяльність підприємства та його фінансові результати, необхідної менеджерам різних ланок управління. Саме тому максимальна ефективність обліку залежить від організації його облікових процедур, що передбачає виконання інформаційної, аналітичної та контрольної функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На сьогоднішній день багато науковців досліджують питання організації управлінського обліку торговельно-розважальних комплексів, проблеми нормативно-правового забезпечення, документування операцій, вдосконалення організаційно-економічного механізму управління. Слід зазначити, що ряд вчених досліджували дану тему, а саме: О. Г. Варенич, Н. С. Герасимова, О. М. Гриценко, О. Ю. Давидова, І. В. Десяткіна, П. О. Куцик, С. Я. Король, Ю. А. Маначинська, Я. О. Остапенко, В. І. Попович, Л. М. Янчева та ін.

Незважаючи на значні досягнення науковців щодо розкриття сутності методики проведення організації управлінського обліку, практичне застосування на підприємстві досліджуваної галузі вимагає комплексного дослідження з урахуванням змін чинного законодавства.

Формулювання мети дослідження

Мета роботи полягає в дослідженні процесу організації системи управлінського обліку та практичному обґрунтуванні й висвітленні основних етапів організації обліково-інформаційного забезпечення менеджменту підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження

Організація бухгалтерського обліку визначається на законодавчому рівні (законодавчі акти, П(С)БО, М(С)ФЗ, методичні рекомендації), а організація управлінського обліку – визначається потребами та вимогами керівництва підприємства. Тобто питання управлінського обліку законодавчо не регламентовані. Тому раціональна система обліку в межах підприємства повинна поєднувати вимоги законодавства та потреби керівництва, зокрема й підсистеми обліку витрат, доходів та фінансових результатів. Так, підприємство самостійно: визначає облікову політику підприємства; обирає форму бухгалтерського обліку; розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджує правила документообігу і технології обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку [1].

Слід зазначити, що Правилами роботи закладів ресторанного господарства передбачено якісні характеристики організаційно-структурної одиниці, яка виробляє (доготовляє), продає й організовує споживання продукції власного виробництва та товарів, займається організацією дозвілля споживачів. Зазначені особливості зумовлюють необхідність обґрунтованого вибору методів і способів щодо організації облікового процесу витрат, доходів та фінансових результатів зафіксованого в обліковій політиці підприємства. Таким чином передумовою відображення в обліковій системі повної та правдивої інформації про формування фінансового результату торгового підприємства є застосування обґрунтованих методів, які зазначаються в Положенні про облікову політику підприємства.

Зокрема, в основу організації управлінського обліку покладено розробку та затвердження облікової політики. Вона включає в себе декілька блоків, які повинні бути конкретизовані і представлені у технологічних і структурних аспектах. При цьому застосування системного підходу дає можливість максимально оптимізувати здійснення облікових процедур. Наказ про облікову політику розробляється головним бухгалтером та затверджується керівником. У Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. При цьому доцільним є виділення основних його частин:

- методологічну, яка містить положення, що регулюють методологію ведення бухгалтерського обліку;
- методичну, що повинна складатись із методів ведення бухгалтерського обліку, які описують порядок відображення фінансово-господарських операцій у системі бухгалтерського обліку;
- організаційну, яка описує організацію системи бухгалтерського обліку [2].

Враховуючи структурні особливості діяльності торговельного підприємства, його організаційну структуру, компоненти облікової політики підприємства нами запропоновано схему організації управлінського обліку, яка зображена на рис. 1.

Рис. 1. Схема організації системи управління підприємством (розроблено автором)

Виходячи із вище викладеного матеріалу та потреб підприємства виділимо основні завдання організації управлінського обліку витрат, доходів та фінансових результатів є:

- правильне визначення та достовірна оцінка витрат, доходів і фінансових результатів діяльності підприємств торговельно-розважального комплексу;
- розмежування витрат, доходів і фінансових результатів діяльності за кожною класифікаційною групою;
- правильне та повне документальне оформлення та своєчасне відображення в облікових регістрах витрат, доходів і фінансових результатів діяльності;
- контроль за правильним визначенням фінансового результату від операційної діяльності;
- надання повної і достовірної інформації про витрати та доходи діяльності, а також про наявність і використання чистого прибутку (непокритих збитків) для потреб управління.

У економічній літературі розрізняють чотири способи організації обліку витрат, які відповідають французькій, англосаксонській, східноєвропейській та вітчизняній системам рахівництва.

Впровадження французької системи обліку передбачає виділення внутрішньовиробничого обліку із фінансового за допомогою спеціальних рахунків-екранів. Така система є двоколовою і характеризується найбільшим ступенем регламентації серед країн, які використовують принципи міжнародних стандартів, і стосується рахунків управлінської бухгалтерії.

Англосаксонська система організації управлінського обліку характеризується певною автономією по відношенню до системи фінансового обліку і використовується переважно на великих і середніх підприємствах. Її впровадження передбачає ведення рахунків управлінського обліку паралельно з рахунками фінансового обліку паралельно з рахунками фінансового обліку та здійснення взаємозв'язку між ними з допомогою системи розподільчих рахунків (розподіл первинних витрат за елементами).

Третій тип організації – східноєвропейський, який не передбачає існування управлінської бухгалтерії як такої. При її впровадженні облік витрат здійснюється статистично (за місцями виникнення, центрами відповідальності, окремими виробами) поза системою бухгалтерського обліку.

Четвертий тип системи – централізована бухгалтерія, в якій взагалі поняття “управлінський облік” відсутнє, а облік виробничих витрат інтегрований у фінансовий. Ця система використовувалась на вітчизняних підприємствах до реформування бухгалтерського обліку в Україні.

На думку вітчизняних науковців, найбільш прийнятною для України є французька система управлінського обліку [3, с.218]. На нашу думку на підприємствах досліджуваної галузі для обліку витрат, доходів та фінансових результатів доцільним є застосування інтегрованого плану рахунків, спільного як для фінансового, так і для управлінського обліку. При цьому використання Робочого плану рахунків, який враховуватиме особливості діяльності досліджуваного підприємства, дає можливість формувати інформацію в розрізі необхідних аналітичних рахунків.

Щоб правильно організувати систему обліку витрат та доходів торговельно-розважального підприємства потрібно чітко розмежовувати об'єкти організації внутрішньогосподарського обліку. Так виробничий процес підприємств можна поділити на процеси (послуги харчування; послуги з виготовлення кулінарної продукції та кондитерських виробів; послуги з організації споживання і обслуговування клієнтів; послуги з організації дозвілля; інформаційно-консультативні послуги) кожний з яких є окремим об'єктом обліку витрат та доходів. Систему управлінського обліку необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних, послідовних, логічних, розрахункових операцій і процедур щодо формування інформації про конкретний об'єкт обліку.

Як показали дослідження наукової літератури [1, 3, 5] системний підхід до організації обліку є найбільш дієвим. Так, Прохар Н. В. зазначає, що у найбільш загальному значенні поняття “система” застосовують для характеристики досліджуваного об'єкту у вигляді цілого, складного утворення [4, с. 6]. Тому при організації обліку застосування системного підходу є найбільш дієвим та дає можливість охопити всі його об'єкти: основні засоби, нематеріальні активи, запаси, доходи і витрати, інші процеси.

До складу облікового процесу входить організація первинного обліку, групування, систематизацію інформації про витрати, доходи та фінансові результати. Його ведуть у будь-якій деталізації. При цьому в первинних документах повинно бути передбачено достатня кількість ознак для групування інформації. Децентралізація обліку витрат і доходів у підрозділах підприємства (за центрами відповідальності), дає можливість виявити резерви підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підрозділів та підприємства в цілому, наприклад напрями економії чи зниження витрат.

Аналітичний облік організують відповідно до галузевих методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). Але навіть в межах однієї галузі кожне підприємство має свої особливості в технології і організації виробництва, що потрібно враховувати в управлінському обліку.

Організації обліку витрат, доходів та фінансових результатів здійснюється враховуючи основні етапи облікового процесу. На першому етапі відбувається спостереження, сприйняття господарського факту, вимірювання у натуральному і вартісному вираженні та їх фіксація у носіях облікової інформації – документах. Поточний облік – другий етап облікового процесу – передбачає реєстрацію даних первинного обліку у системі рахунків бухгалтерського обліку та облікових реєстрах. Підсумковий етап передбачає здійснення операцій із формування показників, що відображають результати виробничої і господарської діяльності підприємства за певний період. Його організація залежить від якості організації двох попередніх етапів.

Поняття організації обліку включає створення носіїв облікової інформації, які передбачають формування різних первинних, проміжних, підсумкових даних та показників складання звітності. При цьому управлінська документація є нерегламентованою і розробляється підприємством самостійно. Кожний документ засвідчує понесені витрати тієї чи іншої виробничої операції або стадії виробничого процесу, повинен містити необхідні відомості для групування витрат за всіма об'єктами обліку. Деталізація інформації в ній залежить від потреб користувачів та враховує кількість операцій у здійсненні яких беруть участь багато виконавців.

Собко В. зазначає що “технологія облікового процесу передбачає такі об'єкти організації: номенклатуру, носії даних, рух носіїв, забезпечення процесу, які використовуються на усіх етапах облікового процесу” [5]. Тобто, поняття організації обліку включає створення носіїв облікової інформації, які передбачають формування різних первинних, проміжних, підсумкових даних та показників складання звітності. При цьому внутрішньогосподарська документація є нерегламентованою і розробляється підприємством самостійно. Деталізація інформації в ній залежить від потреб користувачів та враховує кількість операцій у здійсненні яких беруть участь багато виконавців. Тому виникає потреба узгодити систему дій і процедур руху документів та виконання різних робіт, як у просторі так і в часі. Це можна здійснити за допомогою складання графіку документообігу.

При складанні графіків документообігу враховують специфіку діяльності підприємства, його організаційну структуру та інформаційні потреби менеджерів на усіх рівнях. Тоді впровадження таких регламентів сприятиме посиленню контрольних та аналітичних функцій обліку, підвищенню рівня його автоматизації, оперативності прийняття управлінських рішень, своєчасному складанню звітності.

Одним з елементів організації управлінського обліку є виділення в організаційній структурі підприємства відокремлених структурних підрозділів – центрів відповідальності. Менеджер центру контролює різні аспекти формування фінансового результату. Тому важливим є здійснити правильне

структурування підприємства на стратегічні і організаційні одиниці. Для досліджуваного підприємства доцільним є виділення центрів відповідальності

Значну частину управлінського персоналу підприємства складають працівники, що займаються бухгалтерським обліком, контролем і аналізом. Крім того, багато лінійних працівників виконують значну роботу з оформлення бухгалтерських документів. Тому важливим є організувати працю людей зайнятих бухгалтерськими роботами, а й багатьох працівників інших служб.

Висновки

Отже організація обліку витрат, доходів та фінансових результатів відіграє важливу роль в управлінні фінансово-господарською діяльністю будь-якого підприємства. Водночас це тяжкий і довготривалий процес, який потребує постійного вдосконалення. Зокрема, при організації системи управлінського обліку необхідно:

- дотримуватись вимог чинного законодавства в Україні;
- при розробці системи управління важливо враховувати специфіку організації, технології виробництва, її галузевих особливостей, а також механізм господарювання;
- визначити інформаційні потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів;
- облікову політику підприємств торговельно-розважального комплексу формувати у тісному взаємозв'язку і охоплювати всі рівні організаційної структури управління;
- висвітлити найважливіші та спірні питання організації і ведення бухгалтерського обліку;
- спрямувати подальші дослідження на розробку методичних підходів організації облікового процесу, який є інформаційним джерелом аналізу і контролю витрат виробництва і використовуються для визначення стратегії діяльності підприємства.

Список використаної літератури

1. Чабанюк О. М. Облік і оподаткування у торгівлі та підприємствах ресторанного бізнесу. Навчальний посібник. О. М. Чабанюк, К. І. Кузьмінська. – Київ: Алерта, 2019. 214 с.
2. Мошек Г. Є. Менеджмент підприємства. Підручник. Г. Є. Мошек, Л. А. Гомба, Л. П. Піддубна. – К.: КНТЕУ, 2002. – 371 с.
3. Палій В. Ф. Управленческий учет – новое прочтение внутрихозяйственного расчета / В. Ф. Палій // Бухгалтерський облік. – 2000. – №17. - С. 58-62.
4. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: [монографія] / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с.
5. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручник] / В. Сопко, В. Завгородній – КНЕУ, 2000 р. – 260с.
6. Чабанюк О. М. Організаційно-облікові напрями функціонування підприємств торгівлі / О. М. Чабанюк, К. І. Кузьмінська // Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрая», 2019. 254 с. с. 45-50

References

1. Чабанюк О. М. Облік і оподаткування у торгівлі та підприємствах ресторанного бізнесу. Навчальний посібник. О. М. Чабанюк, К. І. Кузьмінська. – Київ: Алерта, 2019. 214 с.
2. Moshek H. Ye. Menedzhment pidpriemstva. Pidruchnyk. H. Ye. Moshek, L. A. Homba, L. P. Piddubna. – K.: KNTEU, 2002. – 371 s.
3. Palii V. F. Upravlencheskyi uchet – novoe prochtenye vnutrykhoziaistvennoho rascheta / V. F. Palii // Bukhhalterskyi oblik. – 2000. – №17. - S. 58-62.
4. Prokhar N. V. Oblik dokhodiv, vytrat i finansovykh rezultativ: problemy teorii ta praktyky: [monohrafiia] / N. V. Prokhar, Yu. O. Nochovna. – Poltava: RVV PUET, 2011. – 257 s.
5. Sopko V. Orhanizatsiia bukhalterskoho obliku, ekonomichnoho kontroliu ta analizu: [pidruchnyk] / V. Sopko, V. Zavhorodnii – KNEU, 2000 r. – 260s.
6. Chabaniuk O. M. Orhanizatsiino-oblikovi napriamy funktsionuvannia pidpriemstv torhivli / O. M. Chabaniuk, K. I. Kuzminska // Teoriia, metodolohiia i praktyka hospodarsko-finansovoi diialnosti pidpriemstv : kolektyvna monohrafiia / Kol. avtoriv. Poltava: PP «Astraiia», 2019. 254 s. s. 45-50